

Proč bych si přál, aby byl každý politicky vzdělán aneb Svoboda není šiška salámu

Nedávno zesnulá americká historička Gertrude Himmelfarb se celý život zabývala paradoxem liberalismu. Liberální společnosti jsou někdy až obsesivně zaujaty individualismem, který však rozkládá sociální a ekonomické vazby, jež toto zaujetí umožňují. Tento paradox se projevuje mimo jiné tím, že mnoho lidí vnímá přírodu i ostatní lidi jako součást jakéhosi planetárního vemen, které má „povinnost“ nakojit jejich superiorní já. Jenže tyto důsledky liberalismu snižují pravděpodobnost přežití liberalismu samého. Také česká společnost se už třicet let učí zvládat paradox liberalismu, jenže momentálně to spíše vypadá, že je to nad její síly. Nelze se zbavit dojmu, že bez příznivých mezinárodního okolností by liberální demokracii v Česku už dávno odzvonilo.

Každoroční připomínání konce komunismu a oslavy boje za svobodu probíhají v duchu teze „svoboda je dar“. Méně již v duchu reflexe toho, jak se Češi s tímto darem naučili zacházet a jaký dar to vlastně před třiceti lety dostali. Existují různé druhy darů. Můžeme rozlišit dary konzumní a dary dovednostní. Po šišce salámu nic nezbude a záleží jen na vás, jak si ji vychutnáte. Dovednostní dary můžeme dále dělit na dary požitkové a vyzývací (challenging). Nové lyže mohou uspokojovat dovednosti již získané, mohou je však také rozvíjet. Svoboda patří do kategorie darů vyzývajících, asi jako jazyková příručka 'Esperanto pro samouky'. Na první pohled nemá takový dar žádná rizika. Hrozí pouze, že pokud se znalost esperanta rozšíří ve vašem okolí a vy necháte na učebnici sedat prach, můžete se oprávněně cítit izolovaně a znevýhodněni. Vaše okolí se může domluvit „proti vám“, a to nikoli za vašimi zády, ale před vašimi zraky. Nespornou výhodou takového daru je pak zjištění toho, jak na tom vlastně se znalostí esperanta jsme a co vše nabytí této znalosti obnáší.

Nově nabytá svoboda po roce 1989 byla jako cizí jazyk, který se máme šanci učít. Problém s cizími jazyky je ovšem ten, že pokud nejsme rodilí mluvčí, naše vyjadřovací schopnosti jsou přímo úměrné míře příležitostí v daném jazyce konverzovat. Se svobodou je to zrovna tak. Pro děti, které vyrostly v prostředí praktikované svobody (či, řekněme, angličtiny), je dovednost svobodně jednat (či mluvit anglicky) samozřejmostí. Odborně se tomu říká imerzní metoda. Jste hozeni do svobodného (či anglofonního) prostředí a nezbývá vám než si osvojovat způsoby a mravy vašeho okolí. To ovšem nebyl případ naprosté většiny Čechoslováků před rokem 1990. Svobodě je třeba se učit v každodenním životě, a čím častěji memorujeme „nová slovíčka“, tím větší bude naše „slovní zásoba“.

Problém s utvářením svobodné společnosti je ovšem v tom, že děti se svobodě, stejně jako rodnému jazyku, učí od svých rodičů pomocí napodobování. Zcela mimoděk od nich přejímají jejich způsoby i specifické idiomy. To je také důvod, proč odhadoval Ralf Dahrendorf vytvoření občanské společnosti v postkomunistické Evropě na 60 let, tedy na dobu, kdy budou současné děti vychovávat své vlastní děti, které již s komunismem nebudou pojit žádný osobní prožitky.

Svoboda tedy nepřináší nic automaticky, ani okamžitě, stejně jako jazyková příručka a už vůbec není šiškou salámu, na které si s chutí pochutnáme. Způsoby myšlení a jednání, které komunismus vytvořil, mají tendenci ke generační reprodukci a přizpůsobování se novým poměrům. To může vést i k jejich posilování. Nestací ovšem sedět se založenýma rukama a čekat na generační výměnu. Pokud chceme, aby se svoboda dostala příštím generacím pod kůži a stala se jejich „rodným jazykem“,

musíme se svobodě každodenně učit, být „lámaně a s normalizačním přízvukem“.

Způsobů, jak se svobodě učit, existuje mnoho, jedním z nich je produktivní zvládnání konfliktů. Češi se ani po třiceti letech zatím příliš nenaučili konflikty kompetentně zvládat, a to nejen v politice, ale také v každodenním životě. Produktivní zvládnání konfliktů, které jsou přirozenou součástí každé liberální společnosti, je ovšem podmínkou toho, aby byla svoboda slučitelná s demokracií. Umění si vládnout totiž předpokládá, že svoboda prosazovat vlastní zájmy je prostoupena respektem k zákonům i ochotou ke kompromisům. Jinými slovy, zájmy druhých bereme vážně. Jsme připraveni se z vlastních zájmů zodpovídat. Dokážeme vyslechnout jejich kritiku. Svoboda bez odpovědnosti se časem zvrhne v barbarství. Takový stav pak ani nepřipouští uplatňování kategorie veřejného zájmu. Dobré vládnutí je nahrazeno kořistnictvím a násilím.

Umění vládnout a institucionální tvořivost

Odolnost liberální demokracie je v jistém smyslu závislá na umění občanské veřejnosti udržovat rovnováhu mezi základními principy liberalismu a demokracie, svobodou a rovností. Ale zejména na umění vybírat si a přiměřeně hodnotit efektivní a odpovědný politický leadership. Je přitom zajímavé, že studium politologie (ale i dalších sociálních věd a humanitních oborů) je u nás často vnímáno jako zbytečné až marnivé. Ze strefování se do politologie (anebo například do kunsthistorie) se s narůstajícími problémy našeho vzdělávacího systému stalo téměř klišé. Ve skutečnosti však naše země potřebuje více absolventů s politologickým a obecně sociálně vědním či humanitním vzděláním. Každá společnost potřebuje systém socializace ochraňující její základní principy a hodnoty. Navzdory tomu, co si většina lidí myslí, být dobrým občanem bez přiměřeného politického vzdělání je asi stejně tak pravděpodobné, jako být dobrým rodičem bez dostatečné psychologické průpravy. I když většina lidí považuje občanskou (stejně jako i rodičovskou) kompetenci za jaksi intuitivní, většinou pouze omílají tradiční předsudky a stereotypy, které byly politologií i vývojovou psychologií dávno zpochybněny. Tak například vývojová psychologie staví do centra rodičovské kompetence principy validace a emocionální inteligence. Kolik rodičů dokáže s těmito kategoriemi pracovat? Ačkoli bezpečně víme, že pro zdravý rozvoj jejich dětí jsou zcela zásadní. Politologie zase poukazuje na klíčovou roli diskursivních kompetencí, bez kterých nelze pěstovat občanskou politickou kulturu. Ačkoli TGM nás již před více než sto lety důrazně upozornil, že demokracie se bez diskuse neobejde, školní vzdělávací programy jsou stále přehlcneny informacemi. Empirické přetěžování studentů nejen že nedává prostor pro smysluplné praktikování diskuse, ale svadí na falešnou stopy biflování, které spolu se zvědavostí ubíjí i vědění samé.

A opravdu, jak dokládají mnohé současné poznatky, schopnost diskutovat, dohadovat se i umění kompromisu jsou i po třiceti letech svobodného vývoje mezi Čechy zastoupeny velmi slabě. To je také hlavní důvod, proč si Češi neumí dobře vládnout a proč nejsou dostatečně vybaveni ke zvládnání současných globálních rizik, klimatickou změnou počínaje, post-faktickou realitou konče. Současná rizika ohrožují svojí naléhavostí všechny liberální společnosti. Hrozí selháváním demokratické politiky, rozpadem občanské veřejnosti, propadem důvěry v instituce a poklesem bezpečí i jistot, které si občané nárokují a jejichž ztrátou se cítí znejistěni. Postkomunistické společnosti, které skočily z „vrchnostenské“ reality pozdního komunismu rovným nohama do víru globální politiky, jsou však díky své neschopnosti utvářet efektivní instituce, které by byly nadány dostatečnou flexibilitou a efektivitou, na tom o poznání hůře než společnosti, které se vyznačují vyšším občanským a institucionálním sebevědomím.

Malá připravenost české společnosti na globální rizika souvisí především s vysokou mírou stigmatizace politiky a se slabou institucionální tvořivostí. To se odráží také ve stigmatizaci studia politiky a sociálně-vědních i humanitních oborů obecně. Česká společnost si i třicet let po znovunastolení svobodných poměrů udržuje od politiky zarážející a nebezpečný odstup. Mnozí lidé se svým nezájmem o politiku dokonce rádi chlubí, jako kdyby šlo o výraz nějaké mimořádné morální

nadřazenosti. Vysoká míra stigmatizace politiky je zároveň doprovázena podceňováním diskuse v procesu „nalézání“ veřejného zájmu. To vše zásadním způsobem snižují odolnost naší liberální demokracie. Proto bych si přál, aby u nás byl každý dostatečně politicky vzdělán, abychom dokázali porozumět paradoxu liberální demokracie a uměli jej zvládat bez kolektivních neuróz či fatálních politických selhání. Porozumění paradoxu liberalismu nám umožní přiměřeně kompenzovat jeho negativní nezamýšlené důsledky. Nechtějme však tento paradox překonat či odstranit, bez resignace na liberální hodnoty se to neobešlo.

Prof. PhDr. Karel B. Müller, Ph.D. – politolog a garant studijního programu „[Politologie a mezinárodní vztahy](#)“ (Bc.) a „[Politologie](#)“ (Mgr.) na CEVRO Institutu. Věnuje se otázkám občanské společnosti, demokracie, veřejné sféry, politické kultury, lobbingu a evropské identity, je aktivní v neziskovém sektoru a v komunální politice.

Vysoká škola CEVRO Institut je soukromou vysokou školou práva, politologie, mezinárodních vztahů, ekonomie a bezpečnostních studií. Na českém vysokoškolském trhu působí již více než čtrnáct let. Studentům z více než 30 zemí světa nabízí prestižní vzdělání, individuální přístup a špičkové vyučující. Vybrat si lze z [bakalářských, magisterských i postgraduálních programů](#). Přednáší zde elitní profesori i experti přicházející z praxe justice, veřejné správy a byznysu.

© EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Růst cen v rakouských lyžařských regionech: proč se Alpy neřídí logikou běžného rezidenčního trhu](#)
- [Význam specializovaného vzdělávání v oblasti obchodního práva v době rostoucí regulační náročnosti podnikání](#)
- [Prémiový rezidenční komplex Bakers Court přináší na realitní trh komfortní bydlení s 5* službami](#)
- [ESG Simple jako praktická opora pro ESG reporting malých a středních podniků](#)
- [Digitální důkazy z webu v soudním řízení: jak doložit, co bylo online zveřejněno?](#)
- [V lednu přišel šok. Ze seznamu zmizely tisíce soudních překladatelů](#)
- [Koupě nemovitosti v Rakousku: vedlejší náklady v praxi](#)
- [Legal Innovation Day 2026: Praktické využití umělé inteligence v právní praxi](#)
- [Prémiový rezidenční komplex Bakers Court přináší na realitní trh komfortní bydlení s 5* službami](#)
- [Festival jako prestižní teambuilding](#)
- [Spojení Generali České a Právní ochrany D.A.S. přináší první výhodu: navýšení pojistného limitu na 5 milionů](#)